

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії

Наукові записки РДГУ

Випуск 25

Рівне
Видавець О. Зень
2014

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії: Збірник наукових праць: Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 25. – Рівне: О. Зень, 2014. – 313 с.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор:

Постоловський Руслан, кандидат історичних наук, професор, член-кореспондент Міжнародної слов'янської академії наук (м. Рівне).

Заступник головного редактора:

Шелюк Людмила, кандидат історичних наук, професор (м. Рівне).

Відповідальний редактор:

Шеретюк Валерій, кандидат історичних наук, доцент (м. Рівне).

Члени редколегії:

Жилюк Сергій, доктор історичних наук, професор (м. Острог).

Киридон Алла, доктор історичних наук, професор (м. Київ).

Степанков Валерій, доктор історичних наук, професор (м. Кам'янець-Подільський).

Стоколос Надія, доктор історичних наук, професор (м. Рівне).

Троян Сергій, доктор історичних наук, професор (м. Київ).

Фісанов Володимир, доктор історичних наук, професор (м. Чернівці).

Чухліб Тарас, доктор історичних наук (м. Київ).

Швецова-Водка Галина, доктор історичних наук, професор (м. Рівне).

Шугаєва Людмила, доктор філософських наук, професор (м. Рівне).

*Свідоцтво про державну реєстрацію:
Серія КВ № 15857-4329Р від 12 жовтня 2009 р.*

Відповідальність за достовірність і точність наведених фактів, цитат, статистичних даних, власних імен та інших відомостей несуть автори опублікованих матеріалів та їх наукові керівники.

Думки авторів статей з позицією редколегії можуть не співпадати.

Друкується за рішенням Вченої Ради Рівненського державного гуманітарного університету, протокол № 4 від 28 листопада 2014 р.

Згідно постанови президії ВАК України часопис «Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії» визнано фаховим виданням у галузі історичних наук (постанова від 17 квітня 2010 р.)

Адреса редакції: 33027, м. Рівне, вул. Остафова 31,
історико-соціологічний факультет РДГУ.
тел. 0-362-22-59-01
isfconf@mail.ru

показує, що вони висвітлюють різні сторони соціально-економічних відносин на Україні в період визвольної війни і після неї, воєнні і політичні події того часу, розвиток українсько-російських зв'язків, взаємовідносини України з Польщею, Угорщиною, Швецією та ін. Тому ці документи дозволяють розв'язати чимало нез'ясованих питань, переглянути ряд проблем, розвінчати невірні, а то й ворожі твердження, які мали місце в історичній літературі [8, с. 432-433].

Висновки. Отже, універсалами підтверджувались права монастирів на подаровані або куплені землі, млини, пасіки тощо, а також право на феодалну експлуатацію селян. Ряд листів та універсалів свідчить про класову боротьбу на Україні під час визвольної війни і в наступні роки. Документи Богдана Хмельницького у значній мірі висвітлюють роль міст у подіях 1648–1654 рр. Висвітлюється кілька універсалів, якими гетьман застерігав полковників та інших урядовців від зазіхань на міську власність, забезпечував права міст, насамперед Києва, Ніжина та ін. Універсалами гетьмана повідомлялося про мир і підготовку до війни, визначався час виступу окремих полків у похід. Документи Богдана Хмельницького містять цінні відомості про фінанси. Для державних скарбниці було вигідно віддавати в оренду різні промисли, особливо виробництво спиртних напоїв. Навіть побіжний огляд документів показує, що вони висвітлюють різні сторони соціально-економічних відносин на Україні в період визвольної війни і після неї, воєнні і політичні-події того часу, розвиток українсько-російських зв'язків, взаємовідносини України з Польщею, Угорщиною, Швецією та ін. Тому ці документи дозволяють розв'язати чимало нез'ясованих питань, переглянути ряд проблем, розвінчати невірні, а то й ворожі твердження, які мали місце в історичній літературі.

Таким чином, уся ця група документів є цінним джерелом по історії соціально-економічної політики гетьманської адміністрації, антифеодалної боротьби. Потрібно враховувати, що Хмельницький належав до тієї групи повстанської верхівки, що розуміла, що негайна реставрація феодальних порядків неможлива, що без підтримки селян не можна було звільнитися від угаску Речі Посполитої, і тому її представники «зуміли, нехай тимчасово і до визначеної межі, підпорядкувати свої інтереси загальнонародним - звільнити Україну від панування польських феодалів». От чому, незважаючи на суперечливість внутрішньої політики Хмельницького, він зумів залишитися ватажком Визвольної війни, що ліквідувала панування магнаго-шляхетської Речі Посполитої на значній частині України, що серйозно послабила, феодальні порядки на всій її території.

Джерела та література

1. Бутич І. Ще до універсалів Богдана Хмельницького за 1656 р. / І. Бутич // Зап. наук. т-ва ім. Т. Шевченка. – Л., 1994. – Т. ССХХVIII. – С. 427-433.
2. Ковалик І. Заперечні речення в листах і універсалах гетьмана Богдана Хмельницького / І. Ковалик // Питання українського і слов'янського мовознавства : вибр. пр. / І. І. Ковалик ; Львів. нац. ун-т імені Івана Франка, Прикарпат. нац. ун-т імені Василя Стефаника. – Л. ; Івано-Франківськ, 2008. – Ч. 2. – С. 187-204.
3. Крип'якевич І., Бутич І. Документи Богдана Хмельницького / І. Бутич. № 410. – К.: 1961. – С. 538-539.
4. Крип'якевич І., Бутич І. Документи Богдана Хмельницького / І. Бутич. № 18. – К.: 1961. – С. 58.
5. Крип'якевич І., Бутич І. Документи Богдана Хмельницького / І. Бутич. № 412. – К.: 1961. – С. 539-540.
6. Крип'якевич І., Бутич І. Документи Богдана Хмельницького. № 344. – К.: 1961. – С. 460-461.
7. Крип'якевич І., Бутич І. Документи Богдана Хмельницького / І. Бутич. № 229. – К.: 1961. – С. 317.
8. Крип'якевич І., Бутич І. Документи Богдана Хмельницького / І. Бутич. № 319. – К.: 1961. – С. 432-433.
9. Мищик Ю. З дипломатичної документації Б. Хмельницького та Ю. Виговського [Електронні йресурс] / Ю. Мищик // Наукові записки НаУКМА. Історичні науки / Нац. ун-т "Києво-Могилянська академія". – К., 1999. – Т. 14. – С. 93-112. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/naukma/1st/1999_14/13_mytskyk_yu.pdf. – 30.09.13. – Назва з екрану.
10. Нюхіна П. О. Військові козацькі універсали XVII-XVIII століття / П. О. Нюхіна // Часоп. Київ. ун-ту права. – 2009. – № 3. – С. 73-78.

УДК: 28-55.2

Т. Шамсутдинова-Лебедюк

СІМЕЙНО-ШЛЮБНІ ВІДНОСИНИ В ІСЛАМІ: АНАЛІЗ ЗАРУБІЖНОЇ ІСТОРІОГРАФІЇ

Стаття присвячена аналізу підходів до висвітлення в ісламознавчій літературі проблем взаємовідносин чоловіка і жінки та сімейно-шлюбних відносин в мусульманстві.

Ключові слова: іслам, сім'я, жінка, чоловік, шлюб, хіджаб, сегрегація.

The paper analyzes approaches to coverage of Islamic literature challenges the relationship of husband and wife and family relations in Islam.

Keywords: Islam, family, woman, man, marriage, hijab, segregation.

Питання місця жінки в мусульманському суспільстві, її взаємовідносин із чоловіком, сімейно-шлюбних відносин у ісламі викликало й продовжує викликати значний інтерес. Література, у якій розглядаються окремі аспекти проблеми сімейно-шлюбних відносин в ісламі, досить різноманітна за своєю концептуальною спрямованістю.

Європейські автори, пишучи про ці проблеми, здебільшого (і це по-своєму зрозуміло) керувалися європоцентричним підходом. Свідомо чи несвідомо вони виходили з переконання, що саме європейська цивілізація є найбільш досконалою. Що ж до інших цивілізацій, то вони їй нібито поступаються. Відповідно європейські цінності мають набути поширення в світі і тим самим “підтягнути” інші народи на більш “високий рівень”. Усе, що не відповідає цим цінностям, має бути відкинуте або видозмінено.

Перші серйозні дослідження мусульманського світу розпочалися в Західній Європі у другій половині XIX ст. і продовжувалися у XX-XXI ст. Серед класичних праць європейського ісламознавства варто назвати роботи А.Вамбері, І.Гольдцера, Г.Е.фон Грюнебаума, А.Кремера, А.Масе, Л.Масіньона, Р.Шарля та ін. Хоча ці автори намагаються бути максимально об'єктивними, часто вони (свідомо чи несвідомо) не хочуть розставатися із європоцентричними стереотипами при оцінці ісламу й мусульманського способу життя.

Становище жінки в ісламі, специфіка її взаємин із чоловіком у контексті мусульманського способу життя сприймалися й здебільшого нині сприймаються європейськими авторами як “ненормальні” і “нецивілізовані”. Особливо це чітко простежується в літературі, яка має виражений антимульманський характер.

Показовою в цьому плані може бути монографія німецького автора М.Коча “Насильство в ісламі? Боротьба за ісламське світове співтовариство”. Написана в явно тенденційному дусі, вона акцентує увагу на питаннях насильства над жінками в мусульманстві. “Насильство,гноблення та обмеження прав жінок, - читаємо в цій роботі, - пронизують усю історію ісламу, починаючи з висловлювань пророка Мухаммада й до сьогодення, коли ісламісти намагаються виправдати подібний стан речей [6, с.88]”. Власне, автор намагається провести думку, що відносини чоловіка й жінки в ісламі – це суцільний ланцюг насильств перших над останніми. Мовляв, це насильство виявляється в шлюбі, розлученні та й взагалі в повсякденному житті мусульманських жінок. При цьому навіть немає спроб об'єктивно глянути на цю проблему, пояснити хоча б такий, на перший погляд, парадоксальний факт, чому в сучасних розвинутих західноєвропейських країнах саме жінки-мусульманки активно виступають за збереження традиційного ісламського способу життя, нібито борючись за своє “приниження” й “насильство” над собою.

На протигагу євроцентричної ісламознавчої літературі останнім часом у мусульманському, передусім арабському, світі з'явилося чимало літератури, у якій автори намагаються захистити традиційні ісламські цінності, у тому числі й специфіку взаємовідносин між чоловіком та жінкою, що склалася в мусульманській практиці. Звісно, це література різного роду – від апологетично консервативної до ліберально-прогресивістської, в якій ставиться питання про необхідність переосмислення деяких мусульманських цінностей, у т.ч. й взаємовідносин між чоловіком та жінкою .

Можна виділити кілька підходів до вказаної проблеми. Так, консервативно-маскуліністичний виходить із того, що Аллах зробив чоловіка й жінку нерівними один одному. В контексті таких міркувань жінка розглядається як “необхідне зло”, потрібне для реалізації чоловічої сексуальності, а також для відтворення дітей. Жінку, яка є тендітним створінням, необхідно переховувати – як для захисту, так і для охорони тих чоловіків, які можуть стати невільною жертвою притаманній їй властивості збивати чоловіків із праведного шляху. Яскравим проявом такого консервативного напрямку можна вважати переконання прихильників руху Талібан в Афганістані, представники якого жорстоко розправлялися з тими жінками, котрі, на їхню думку, відходили від традиційних норм ісламу.

Звичайно, далеко не всі мусульмани вдаються до таких крайнощів, що були характерними для талбів. Для багатьох мусульманських учених у XX ст. більш властивою є м'якість у відстоюванні своїх консервативних позицій. Наприклад, цілий ряд сучасних мусульманських авторів намагаються захищати полігамію. До таких варто віднести одного з головних представників ортодоксально-консервативної течії в ісламі Аббаса Махмуда аль-Аккада. Він, зокрема, вважає, що іслам "не створив багатоженства й нікого не зобов'язував до нього, він просто дав дозвіл для нього за умови справедливого й достатнього утримання жінок [9, с.178]".

До числа "м'яких консерваторів" варто також віднести Мухаммеда Зікірію аль-Бардісі, Джамала ад-Дина, Шахада аль-Хурі та деяких інших. Так, Мухаммед Зікірія аль-Бардісі у статті "Іслам та багатоженство" в авторитетному єгипетському журналі "Трибуна ісламу" виправдовує полігамію, посилаючись на особливості людської природи. А Юрагім Абдо та Шафік Дуррія вважають, що немає необхідності ліквідувати полігамію законодавчим шляхом, оскільки цей інститут, виникнувши за певних соціальних умов, зникне сам по собі в результаті формування нових суспільних умов [8, 6].

Близьким до цього консервативного напрямку є підхід, який зорієнтований на збереження "статусу-кво". Однак його прихильники закликають чоловіків-мусульман із добротою та м'якосердечно ставитися до жінок. Відповідно, на їхню думку, "феміністична проблема" в ісламі полягає в чоловіках-мусульманах, які недостатньо гуманно ставляться до жінок, а також у необхідності сучасної інтерпретації законів ісламу.

Такий підхід демонструє мусульманська письменниця й викладач Рукайя Максуд, яка пише: "Іслам чудово усвідомлює фізичну відмінність між статями; він не допускає і думки про те, що чоловіки й жінки – це "одне й те саме". Чоловікам варто бути поступливими й усяляко втішати та захищати жінок, адже їм доводиться переносити менструацію, вагітність, роди й наступну годівлю немовлят. Чоловіки від цього звільнені і здебільшого не є настільки привабливими, щоби піддаватися сексуальним домаганням та всілякого роду звабливим пропозиціям, відмовившись від яких можна втратити роботу [7, с.217]".

Як не дивно на перший погляд, але серед прихильників такого консервативного підходу є чимало освічених жінок-мусульманок, які живуть у суспільствах, де мусульманський традиціоналізм аж ніяк не є домінуючим. Свого часу чималий резонанс викликав учинок професора філософії Хенд Шаблі з Тунісу, яка під час рамадану з'явилася в паранджі й проповідувала "повернення жінок в іслам". Подібні виступи були зафіксовані й в інших мусульманських країнах, які просунулися на шляху модернізації по-європейськи. Показовими в цьому плані є "справа про хіджаб" у Франції, демонстративне дотримання в Туреччині ісламських традицій деякими жінками-політиками, які належать до консервативних сил цієї країни. Закономірно виникає питання, чому відбуваються такі явища. На жаль, комплексного наукового аналізу цієї проблеми в літературі немає.

Як правило, це явище видається "дивним" і "незрозумілим" європейським дослідникам. Воно не вписується в їхні схеми. Тому коли заходить мова про подібні явища, то все списується на прояви неосвіченості мусульманських жінок, ісламського фанатизму, у кращому випадку це сприймається як дивацтво чи екзотика.

Не претендуючи на істину в останній інстанції, спробуємо висловити деякі свої міркування. Як правило, активна підтримка жінками мусульманського консерватизму спостерігається в тих регіонах, де існують реальні загрози мусульманському способу життя з боку європейської цивілізації або явищ глобалізації. Симптоматичними в цьому плані можуть бути, наприклад, деякі факти з історії ісламської революції в Ірані, яка мала відверту антиамериканську й антизахідну спрямованість. Під час цієї революції чимало іранських жінок у знак протесту проти впливу Заходу добровільно одягали чадру (накидка, яка закривала обличчя жінки) [5, с.110]. Парадоксально, але чадра, так само як і хіджаб, часто розглядається європейцями як символ жіночого приниження в ісламі.

Звернення в умовах глобалізації до традиційних, зокрема, релігійних цінностей – це захисна реакція людської психіки на складність, знеособленість, суєтність і нестійкість сучасного життя. Особливості сучасного життя посилюють психологічну потребу людини в стійких життєвих цінностях. Ця потреба пояснюється тим, що людина як вид сформувалася в принципово іншій інформаційній ситуації, ніж та, в якій вона опинилася сьогодні. Протягом усієї історії людина отримувала соціально значиму інформацію від досить малочисельної, чітко визначеної за складом групи. Стабільність складу групи, успадкування приналежності до неї з покоління в покоління сприяли тому, що серед її членів переважало спільне бачення світу, спільне уявлення про цінності, норми поведінки, смисл життя. У результаті цього соціальна інформація, яка надходила до людини, була відносно однорідна, циклічна, впорядкована й вимагала однозначної реакції.

У сучасному суспільстві людина одночасно входить до багатьох слабо пов'язаних одна з одною груп, кожна з яких виставляє свої вимоги до її поведінки, які не лише не узгоджуються, а й часто знаходяться в суперечності одна з одною. Тому психологічні механізми реакції, що сформувалися в процесі становлення людини як виду, не відповідають новій інформаційній ситуації. У результаті цього прагнення особи до стабільності стає значущим моментом поведінки. І тут релігійні, в даному випадку ісламські, цінності з їхньою стабільністю мають незаперечну перевагу перед іншими.

Мусульманська жінка, становище якої в ісламському суспільстві було не лише чітко визначеним, але й відносно стабільним, опинившись в умовах глобалізаційного динамізму з його хаотичністю, нестабільністю в сімейно-шлюбних відносинах, виявляє безпорадність та розгубленість. Часто реакцією на це і є повернення до традиційних ісламських цінностей, у т.ч. й у питаннях відносин між чоловіком та жінкою.

Останнім часом з'явилася чимало літератури, яка захищає традиційні ісламські цінності, зокрема й у "жіночому питанні". Наприклад, тут можна назвати збірник "Жінка в ісламі", укладений Гульнаррою Нарулліною. У цій книзі є спеціальна глава "Відносини чоловіків та жінок у суспільстві", де, зокрема, викладаються "принципи регулювання взаємовідносин статей й контролю статевої поведінки мусульман". Ось як вони подаються:

"Перший з цих принципів – це заборона вільного спілкування чоловіків та жінок. Таке завжди засуджується, лише якщо воно не переслідує важливих та законних цілей, а відбувається заради забави та задоволення..."

Другий принцип полягає в тому, що якщо таке спілкування все таки відбувається, то як чоловіки, так і жінки, повинні дотримуватися пристойності у своїй мові, поглядах та поведінці. Зрозуміло, жінка може бути чи діловою й цілеспрямованою, чи всіма явними й неявними способами виявляти в спілкуванні з чоловіком свою сексуальність. Останнє мусульманським жінкам не дозволено. Чоловікам необхідно бути такими ж стриманими, не дивитися цілеспрямовано й з інтересом на жіночі зваби, не бути з жінкою грайливим та "дружно налаштованим", не допускати будь-якого фізичного контакту, а вести спілкування в суворій та строгій манері.

Третій принцип гласить, що чоловіку й жінці, які не знаходяться в шлюбі чи в родинних стосунках, не дозволяється залишатися один з віч-на-віч...

Четвертий принцип полягає в тому, що мусульманка повинна приховувати від чоловіків привабливі форми свого тіла за допомогою строгого одягу... [3, с.51-52]"

Аналіз цих текстів показує, що виведення цих принципів часто базується на відносно вільній інтерпретації ісламських релігійних джерел, передусім Корану. І все ж не можна заперечувати, що вони значною мірою відповідають тій практиці, яка склалася в мусульманських країнах.

Ще наприкінці XIX – на початку XX ст. в ісламському світі з'явився ряд праць, автори яких указували на проблеми, що стосувалися становища мусульманської жінки. До таких варто віднести Мухаммеда Абдо, Рашида Ріда, Салама Мусу, Абд ар-Рахмана аль-Кавакібі, Тахіра аль-Хаддада, Касима Аміна, Саїда аль-Афгані та інших. Визнаючи й вказуючи на факти ненормального становища жінки в мусульманському суспільстві, вони вважали, що причиною цього є неправильне трактування положень ісламу, передусім коранічних приписів. Даючи нову інтерпретацію Корану та Сунні, вони акцентували увагу на деякі "феміністичні моменти", вважаючи, що відновлюють чистоту ісламської релігії.

Так, Мухаммед Абдо коментував деякі положення Корану в тому сенсі, що священна книга мусульман орієнтувала на рівність чоловіка й жінки. Зокрема, він звертався до такого аяту: "І відповів їм їхній Господь: "Я не зневажу жодного вашого вчинку – чоловік його зробив чи жінка: одні з вас – від інших" (2: 195) На його думку, саме цей аят засвідчує рівність чоловіків та жінок. Також коментуючи Коран, Мухаммед Абдо намагався довести, що звичай багатоженства не рекомендується Аллахом. Наприклад, наводячи аят, в якому давався дозвіл правовірним одружуватися з чотирма жінками (4: 3), він звертав увагу, що цей дозвіл

обумовлювався наступним моментом: “Якщо ж ви побоюєтеся, що не зможете піклуватися про них однаково, то одружуйтеся з однією...” Далі Мухаммед Абдо міркував таким чином: мовляв, ніхто зі смертних не може бути справедливим одночасно до чотирьох жінок. Саме через це потрібно дотримуватися моногамії [8, с.67].

Таким самим шляхом ішли й інші мусульманські автори модерністської орієнтації. “У Корані та хадісах, - писав один з авторів-модерністів Саїд аль-Афгані, - наведено дуже багато положень про жінку й про визнання її прав. Це зроблено для того, щоб оберегти жінку як від вікового гніту, так і від небезпек у майбутньому, які ми й сьогодні бачимо в суспільствах деяких західних країн [10, с.25]”.

Відомим арабським публіцистом, який підняв “жіноче питання” в ісламському світі, був Касим Амін. У своїх працях “Нова жінка”, “Визволення жінки”, які викликали чималий резонанс, він намагався довести, що розумова й моральна природа жінки така сама, як і в чоловіка. Тому вона має право користуватися своєю свободою та своїми правами. Також Касим Амін вважав, що становище жінки в мусульманських країнах склалося не стільки під впливом релігії, скільки етнографічних умов та впливів соціального середовища. Ці міркування не були безпідставними. Виходячи з такої точки зору, Касим Амін вважав, що іслам як релігія не винний у сучасному “занепаді жінки” [2, с.23].

У книзі “Визволення жінки” Касим Амін виклав свої міркування щодо прав жінки в сім’ї. На першому місці тут стоїть питання про хіджаб. Цей термін трактується ним в двох аспектах: покривало, яке ховає й водночас відгороджує жінку від світу (передусім світу чоловіків), та спосіб ізоляції, усамітнення жінки. На його думку, хіджаб – пережиток часів дикунства, коли чоловіки купували або викрадали жінок, а покривало було символом цієї старої влади, залишком цих давніх звичаїв. Однак, вважав Касим Амін, відразу знищити хіджаб неможливо, оскільки це не знайде належної підтримки в мусульманському світі [11, с.112-113].

Цей автор також критикував способи укладення мусульманського шлюбу й розлучення. У Корані, говорив він, Аллах установив між подружжям “любов та милість”. Але, яка може бути любов, коли ти, що вступаєш у шлюб, не знаєш одного? Адже Мухаммад в одному з хадісів рекомендував знайомитися з нареченою до шлюбу. Тому Касим Амін приходив до висновку: необхідно змінювати порядок укладення шлюбу, необхідно, щоб жінка сама вирішувала свою долю й вибирала достойного чоловіка [11, с.482].

Різно негативно ставився цей автор і до багатоженства, яке, на його думку, обмежувало права жінок. Він указував, що Аллах не рекомендував багатоженства. Воно, мовляв, допустиме лише в крайніх випадках – тривала хвороба жінки, безпліддя і т.ін. [11, с.343-344]

Касим Амін також був проти існуючого порядку розлучень – досить легкого для чоловіка й дуже складного, майже неможливого для жінок. Це він підкріплює словами з Корану, які рекомендують жити в згоді, а у важких випадках шукати примирення за допомогою суддів та звернення до прецедентів у хадісах, котрі пояснюють, що для Аллаха “саме ненависне із дозволеного – це розлучення”. Спираючись на Коран, цей автор пропонував новий порядок розлучень, відповідно до якого є недостатнім сказати: “Ти розлучена”, а необхідно документально оформити розлучення після заяви одного з подружжя (якщо, звісно, примирення неможливе). Всі ці відхилення від “істинного закону” Аллаха Касим Амін пояснює занепадом релігії, недосконалістю мусульманської цивілізації протягом усієї її історії [11, с.536].

Можна стверджувати, що Касим Амін, як і інші теоретики модерністського напрямку в ісламі, знаходилися під значним впливом європейської культури. Вони так чи інакше сприймали тогочасні європейські цінності, намагаючись їх адаптувати до ісламських умов. Стосувалося це також і жіночих проблем.

У теперішньому ісламському світі є дослідники, які виступають із радикальною критикою сучасного становища жінки в мусульманському суспільстві. До них можна віднести Фатіму Мернассі, Лейлу Ахмед та Наваал ель-Саадаві. Інші автори (Ріффан Хассан, Аміда Валуд, Асгар алі Енджінір і Фазлур Рахман) здійснюють дослідження Корану й хадісів із метою надати їм більш дружельюбного у ставленні до жінок трактування [12].

Деякі мусульманські автори, ведучи мову про “жіноче питання” в ісламі, звертають увагу на те, що можуть існувати різноманітні інтерпретації Корану та інших священних текстів із приводу цього питання. До таких авторів належить Фарід Ісак. Він пише: “А, що ми можемо сказати про права жінок, виходячи із тексту Корану та практики пророків (Сунна)? Коран містить тексти, які в залежності від прочитання можуть трактуватися як такі, що проповідують рівність, а також інші тексти, які – в залежності від прочитання – можуть бути витлумачені як чисто дискримінаційні [4, с.202]”. Отже, як вважає цей автор, тут можуть існувати різноманітні думки в залежності від постановки проблеми й ставлення читача.

Фарід Ісак вважає: якщо в ранньому ісламі за часів Мухаммада намітилася певна тенденція поліпшення становища жінки в суспільстві, то все-таки вона не отримала подальшого розвитку в мусульманській законотворчості (шаріаті). У результаті цього відбулася консервація відносин, які були притаманні ранньому Середньовіччю. Ці відносини не відповідають сьогоднішньому стану речей, вважає зазначений автор. Він акцентує увагу на різних фактах несправедливості, які зустрічаються в мусульманському світі стосовно до жінок [4, с.206-208]. Однак, констатує Фарід Ісак, мусульманські жінки у своїй більшості впевнені, що поліпшення їхнього становища повинно відбутися в межах традиційного уявлення про чоловіка як султана в себе вдома. І вони просто шукають доброго султана, який би дотримувався правил ісламської моралі [4, с.226].

Отже, як бачимо, в мусульманському світі жіноче питання залишається досить актуальним і трактується воно далеко неоднозначно. Те саме можна сказати й про трактування сімейно-шлюбних відносин в ісламі.

Загалом, характеризуючи ісламознавчу літературу, яка стосується проблем взаємовідносин чоловіка й жінки, сімейно-шлюбних відносин у мусульманстві, то варто відзначити, що тут існує як література, написана з євроцентричних позицій, так і література, написана з ісламських позицій.

Що стосується першої, то вона виходить із того, що відносини між чоловіком та жінкою в ісламі не є “нормальними”. При цьому, звісно, за норму беруться європейські взірці, а основна увага здебільшого акцентується на тому, що, мовляв, жінка в ісламі по відношенню до чоловіка займає підпорядковане, а то й принизливе становище.

Ісламська література з цього питання далеко неоднорідна. Є чимало робіт, в т.ч. й таких, що претендують на науковість, у яких захищаються традиційні уявлення про становище жінки в ісламі. Однак зустрічаємо чимало робіт, де існуючий стан речей у цій сфері трактується як незадовільний і ставиться питання про потребу радикальних змін.

Джерела та література

1. Коран / Пер. с араб. И.Ю.Крачковского. – М., 1986. – 436 с.
2. Амин Касим. Новая женщина /Перевод со 2-го издания и предисловие И.Ю.Крачковского. – СПб., 1912. – 132 с.
3. Женщина в исламе / Руководитель-составитель Г.Нуруллина. – М.: УММАН, 2003. – 283 с.
4. Исак Ф. Быть мусульманином / Пер. с англ. Н.Лебедевой. – М.: ФАИР-ПРЕСС, 2002. – 352 с.
5. Ислам и женщины Востока (История и современность). – Ташкент: Фан, 1990. – 252 с.
6. Коч М. Насилие в исламе? Борьба за исламское мировое сообщество. Пер. с нем. / М.Коч. – Германия: Логос, 2002. – 272 с.
7. Максуд Р. Ислам. / Перевод с англ. / Р.Максуд. – М. ФАИР-ПРЕСС, 2001. – 304 с.
8. **أهراهم یمنده، شفیق دریہ، تطور النهضة النسائية، مصر، القاهرة، ١٩٤٥** (Абдо Ібрагим, Дуррія Шафік. Звеличення жінки. – Єгипет, Каїр, 1945. – 192 с.) (арабською мовою)
9. **عباس محمود العقاد، المرأة فى القرآن – بیروت، ١٩٦٧** (Аль-Аккад Аббас Махмуд. Жінка у Корані. – Бейрут, 1967. – 202 с.) (арабською мовою)
10. **سعید الافغانی الاسلام و المره، بیروت، ١٩٧٠** (Аль-Афгані Саїд. Іслам і жінка. – Бейрут, 1970. – 189 с.) (арабською мовою)
11. **قاسم أمين، تحرير المرأة، القاهرة، دار المعارف، بمصر، ١٩٧٠** (Амін Касим. Визволення жінки. – Каїр, 1970. – 620 с.) (арабською мовою)
12. Мир мусульманской женщины // www.islam.ru

ЗМІСТ

ПРОБЛЕМИ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ В НАУКОВОМУ ДИСКУРСІ

Ковальова О. ДАВНЬОРУСЬКА ХРАМОВА АРХІТЕКТУРА І СИМВОЛІКА ПРАВОСЛАВНОГО ХРАМУ	3
Жарська О. ЛУННИЦІ З ФОНДІВ КУЛЬТУРНО-АРХЕОЛОГІЧНОГО ЦЕНТРУ «ПЕРЕСОПНИЦЯ»: ХАРАКТЕРИСТИКА ТА СЕМАНТИКА ЇХ ПОХОДЖЕННЯ	5
Кузьма Т. ІСТОРИЧНІ ТРАДИЦІЇ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ТА БЛАГОДІЙНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ	8
Петрик В. ВІД ГОРОДА ДО МІСТА - ТРАНСФОРМАЦІЯ УРБАНІСТИЧНОЇ СТРУКТУРИ МІСТ ГАЛИЦЬКО-ВОЛИНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ (КОРОЛІВСТВА РУСИ) У XIII-XIV ст.	11
Блануца А. УКРАЇНСЬКІ КНЯЗІВСЬКО-ШЛЯХЕТСЬКІ РОДИ У СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ «УКРАЇННИМИ» ПРИКОРДОННИМИ МІСТАМИ/ЗАМКАМИ У РАННІЙ НОВИЙ ЧАС	13
Альмес І. РУКОПИСНІ КНИГИ У КРЕХІВСЬКОМУ МОНАСТІРІ В XVII-XVIII ст. (ЗА МАТЕРІАЛАМИ ІНВЕНТАРНИХ ОПИСІВ)	16
Островська Ю. ЦЕРКОВНЕ БУДІВНИЦТВО ПІД ПАТРОНАТОМ ІВАНА СТЕПАНОВИЧА МАЗЕПИ	19
Синяк І. ПРИКОРДОННІ «ЛЮБ'ЯЗНОСТІ». ЕТЮДИ З ІСТОРІЇ ЗАПОРОЗЬКО-ПОЛЬСЬКИХ СТОСУНКІВ ДОБИ НОВОЇ СІЧІ (1734 – 1775) (ДЕКІЛЬКА ДОКУМЕНТІВ З ГОЛОВНОГО АРХІВУ ДАВНІХ АКТІВ У ВАРШАВІ)	20
Рудянин І. РОЗВИТОК ОСВІТИ У СХІДНІЙ ГАЛИЧИНІ, ЯК ОДИН ІЗ НАПРЯМІВ ДІЯЛЬНОСТІ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОГО ДУХОВЕНСТВА (1772-1914 рр.)	25
Шеретюк Р. ЕТНОКУЛЬТУРНА АСИМІЛЯЦІЯ НАСЕЛЕННЯ ПРАВОБЕРЕЖНОЇ УКРАЇНИ ЯК ОДИН ІЗ ПРОВІДНИХ НАПРЯМІВ ВНУТРІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ РОСІЇ (1825-1839 рр.)	27
Самчук Т. ВИКЛАДАННЯ ТАНЦІВ В УНІВЕРСИТЕТІ СВ. ВОЛОДИМИРА (1834-1859)	30
Парфенюк Л. ТАРАС ШЕВЧЕНКО ЯК ДОСЛІДНИК ПЕРЕСОПНИЦЬКОГО ЄВАНГЕЛІЯ	34
Стоколос Н. НИЩЕННЯ КУЛЬТУРНОГО СПАДЩИНИ ЙОСАФАТА НА ТЕРЕНАХ ХОЛМЩИНИ І ПІВДЕННОГО ПІДЛЯШШЯ (ДРУГА ПОЛОВИНА XIX ст.): ЧИННИКИ, ОСНОВНІ ВІХИ, НАСЛІДКИ	36
Марек М. ЛЕМКІВЩИНА - ПРОБУДЖЕННЯ, КОНФЛІКТ, НЕВІДОМЕ МАЙБУТНЄ	38
Березняк Я. ДІЯЛЬНІСТЬ КІНСЬКИХ ЗЕМСЬКИХ ПУНКТИВ В ТАВРІЙСЬКІЙ ГУБЕРНІЇ (КІНЕЦЬ XIX – ПОЧАТОК XX ст.)	40
Зюбровський А. ХЛІБНА ЛОПАТА, КОЦЮБА, ПОМЕЛО: ЇХ ТЕХНОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТА ОБРЯДОВІ ФУНКЦІЇ В НАРОДНІЙ КУЛЬТУРІ ПОВСЯКДЕННЯ УКРАЇНЦІВ КІНЦЯ XIX – СЕРЕДИНИ XX ст.	41
Брязкало Т. ПІДОПЛІЧКО ІВАН ГРИГОРОВИЧ (1905–1975): ЖИТТЯ ТА НАУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ (ДО 110-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ)	43
Шавлинский Н. ПРЕДУСЛОВИЯ СОЗДАНИЯ БЕЛОРУССКИХ ОРГАНИЗАЦИЙ В ОДЕССЕ И ИХ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ В КОНЦЕ 1917 - НАЧАЛЕ 1918 гг.	46
Левчук І. ВЕКТОРИ ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ У МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД «ГРОМАДСЬКОГО ОБ'ЄДНАННЯ ПРАЦЮЮЧИХ ЖІНОК»	47
Лебедюк Є. ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ ТА ЕВОЛЮЦІЯ ЦЕРКОВНОГО УСТРОЮ ОРГАНІЗАЦІЇ ЄХСС	50
Безсмертний А. ВЗАЄМОВІДНОСИНИ СОЮЗУ УКРАЇНСЬКИХ КУПЦІВ ІЗ УКРАЇНСЬКОЮ КООПЕРАЦІЄЮ У 1920-х-1930-х рр. XX ст.	52
Павлюк Я. ПОЛІТИКО-ПРАВОВИЙ СТАТУС УКРАЇНЦІВ ПІСЛЯ 1921 р.	54

Гуменюк О. ЕВОЛЮЦІЯ ЗАКОНОДАВСТВА СРСР ПРО ШЛЮБ ТА СІМ'Ю: УКРАЇНСЬКА СКЛАДОВА	55
Білан С. РЕПРЕСІЇ СТАЛІНСЬКОГО РЕЖИМУ ПРОТИ ПРЕДСТАВНИКІВ УКРАЇНСЬКОЇ АГРАРНОЇ НАУКОВОЇ ШКОЛИ	57
Каплюк О. ЗАКАРПАТСЬКІ УКРАЇНЦІ В ЧЕХОСЛОВАЦЬКИХ ВІЙСЬКОВИХ ФОРМУВАННЯХ В СРСР В РОКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ	59
Карпуніна Т. АГІТАЦІЙНА ТА АНТИРЕЛІГІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ РАДЯНСЬКОЇ ВЛАДИ СЕРЕД НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ НА ЗАВЕРШАЛЬНОМУ ЕТАПІ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ	62
Костишин Е. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНЕ СТАНОВИЩЕ ЗАХІДНИХ ОБЛАСТЕЙ УРСР НАПЕРЕДОДНІ ПЕРЕБУДОВИ	67
Галішевський В. ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ М. БРАЙЧЕВСЬКОГО У 1991 – 2001 рр.	70
Дубей В. ОСНОВНІ ВІХИ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНИХ АВТОМОБІЛЬНИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ (1991-2010 рр.)	73
Ліннік Ю. ФЕНОМЕН ПОЛІТИЧНОГО ПРАВОСЛАВ'Я: СПРОБА РЕЛІГІЄЗНАВЧОГО АНАЛІЗУ	75
Яроцький П. ІНСТИТУАЛІЗАЦІЙНЕ СТАНОВЛЕННЯ КАТОЛИЦИЗМУ В НЕЗАЛЕЖНІЙ УКРАЇНІ	79
Гайдай О. ЗА КРОК ДО «ЛЕНІНОПАДУ»: ОСОБЛИВОСТІ СТАВЛЕННЯ НАСЕЛЕННЯ ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИХ ОБЛАСТЕЙ ДО КОМУНІСТИЧНИХ ПАМ'ЯТНИКІВ В 2013 р.	82
Пержун В. СОЦІАЛЬНО-ІСТОРИЧНА ПАМ'ЯТЬ: ФАКТОРИ ЗБЕРЕЖЕННЯ, АКТУАЛЬНІСТЬ ІСНУВАННЯ, СУЧАСНІ СОЦІОКУЛЬТУРНІ ПЕРЕВАГИ	86
Радецька А. PROCES ROZWOJU FEMINIZMU W NIEPODLEGLEJ UKRAINIE ZE SZCZEGÓLNYM UWZGLĘDNIENIEM SFERY AKTYWIZMU OBYWATELSKIEGO I ŚRODOWISKA AKADEMICKIEGO	88
Самотіс Я. АТРИБУТИВНІ ЕЛЕМЕНТИ У ВЕСНЯНІЙ ОБРЯДОВСТІ УКРАЇНЦІВ: СИМВОЛІЧНІ ФУНКЦІЇ ТА ЇХ ЛОКАЛЬНА СПЕЦИФІКА	89
Урбан М. KRZYTKA HEROICZNEGO OBRAZU STEPANA BANDERY WE WSPÓŁCZESNEJ PUBLICYSTYCE UKRAIŃSKIEJ	93
Мишков В. СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БЛОКРИНИЦЬКОЇ ІЄРАРХІЇ СТАРООБРЯДЦІВ В УМОВАХ НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ	96
Шугасва Л. ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ ІНСТИТУАЛІЗАЦІЇ АНТИТРИНІТАРИЗМУ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ	97
Двойнінова О., Кушпетюк О. ДІЯЛЬНІСТЬ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ УКРАЇНЦІВ ПОРТУГАЛІЇ З МЕТОЮ ЗБЕРЕЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ	99
Ворон Оксана ПРОПОВІДНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ РКЦ В УКРАЇНІ: ОСНОВНІ ФОРМИ ТА МЕТОДИ «НОВОЇ СВАНГЕЛІЗАЦІЇ»	101
Докаш В. РЕЛІГІЯ ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН ТА ІНТЕГРАТОР УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА	104
Рудик О. СУЧАСНИЙ СТАН ТА МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ УКРІПЛЕНИХ РАЙОНІВ УКРАЇНИ	107
ІСТОРИКО-КРАЄЗНАВЧИЙ НАУКОВИЙ ДИСКУРС	
Пословська А. АРХЕОЛОГІЧНІ ДЖЕРЕЛА У ВИВЧЕННІ ДУХОВНОЇ КУЛЬТУРИ ТА МИСТЕЦТВА ВОЛИНИ ДАВНЬБОРУСЬКОГО ЧАСУ	110
Баланович В. СВИНЦЕВІ ПЛОМБИ ДОРОГОЧИНСЬКОГО ТИПУ З ПЕРЕСОПНИЦІ	112
Терський С. ЛІТОПИСНА ПЕРЕСОПНИЦЯ У СИСТЕМІ МІСТ СХІДНОЇ ВОЛИНИ ОРДИНСЬКОГО ПЕРІОДУ (середина XIII–XIV ст.)	116
Ващук Д. ДО ПИТАННЯ ВОЛОДІННЯ ЗАМКОМ РІВНЕ РОДИНОЮ ОСТРОЗЬКИХ У СЕРЕДИНІ XVI ст.	121

Серебрякова О. МАНТИЧНІ ДІЇ З КІЛКАМИ В ОБРЯДОВІЙ ПРАКТИЦІ ЖИТЕЛІВ ЧЕРКАЩИНИ	124
Кривенко А. АПОТРОПЕІЧНА СЕМАНТИКА ВОДОХРЕСНОЇ ОБРЯДОВОСТІ У ВОЛИНЯН (НА ОСНОВІ ПОЛЬОВИХ МАТЕРІАЛІВ З СОКАЛЬЩИНИ)	126
Мельничук Д. ОСОБЛИВОСТІ ОСВІТНЬОЇ ТА ВИДАВНИЧОЇ СПРАВИ У ВОЛИНСЬКІЙ ЄПАРХІЇ (кінець XVIII-початок XX ст.)	128
Казначєєва Л. ДІЯЛЬНІСТЬ ВОЛИНСЬКИХ ГУБЕРНСЬКИХ ПРЕДВОДИТЕЛІВ ДВОРЯНСТВА	130
Трофімук-Кирилова Т. НАЙМ “ДОБРОВОЛЬЦІВ” ЯК СПОСІБ УХИЛЕННЯ ЄВРЕЙСЬКИХ ГРОМАД ВІД ВИКОНАННЯ РЕКРУТСЬКОЇ ПОВИННОСТІ (ЗА МАТЕРІАЛАМИ ВОЛИНСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ)	135
Чибирак С. ПАВЛО ЧУБИНСЬКИЙ І ВОЛИНЬ: ДО 175-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ	138
Абрамчук О. СТАНОВЛЕННЯ ДУБЕНСЬКОГО ФОРТУ	140
Мосієвич Ю. ІСТОРИЧНІ ТА СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ ВОЛИНИ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ ст.	141
Поніманська Т., Доброчинська В. З ІСТОРІЇ РОЗВИТКУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ НА ЗАХІДНІЙ ВОЛИНІ (початок ХХ ст. – 1944 р.)	143
Федорчук С. ХМЕЛЯРСТВО НА ЗАХІДНІЙ ВОЛИНІ У МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД (1921–1939 рр.)	148
Переходько Н. АПТЕЧНА МЕРЕЖА У ВОЛИНСЬКОМУ ВОЄВОДСТВІ (1921–1939 рр.): ОРГАНІЗАЦІЙНА СТРУКТУРА ТА ДІЯЛЬНІСТЬ	151
Іванов С. ОСВІТА НА ВОЛИНІ В РОКИ НІМЕЦЬКОЇ ОКУПАЦІЇ (1941–1944 рр.)	154
Зек Б. УКРАЇНСЬКА ДОПОМІЖНА АДМІНІСТРАЦІЯ ЛУЦЬКА У РОКИ НАЦИСТСЬКОЇ ОКУПАЦІЇ	157
Іценко О. ТРАГІЧНА ЗАГИБЕЛЬ ЕКЗАРХА АВТОНОМНОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ АЛЕКСІЯ (ГРОМАДСЬКОГО)	160
Савчук П. РОЛЬ ПРОПАГАНДИ У БІЛЬШОВИЗАЦІЇ МАС У 1943-1945 рр.	163
Зиль В. СОЦІАЛЬНО-ДЕМОГРАФІЧНИЙ ВИМІР БОРОТЬБИ РАДЯНСЬКОЇ ВЛАДИ З НАЦІОНАЛІСТИЧНИМ ПІДПІЛЛЯМ НА ВОЛИНІ (1944-1950-ті рр.)	166
Сорочинська Т. СКЛАДОВІ КОМПОНЕНТИ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ЗАКЛАДІВ РІВНЕНЩИНИ ПОВОЄННОГО ПЕРІОДУ	168
Гілевич І. ОСНОВНІ ГОСПОДАРСЬКІ ЗАНЯТТЯ ПОЛІЩУКІВ У НАУКОВИХ СТУДІЯХ ДРУГОЇ ПОЛОВИНІ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ ст.	170
Ларькіна Л. НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ПІДГРУНТЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРОВАДЖЕННЯ КОМІСІЯМИ СПРІЯННЯ ЗА ДОТРИМАННЯМ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО РЕЛІГІЙНІ КУЛЬТИ У 60-80-ті рр. ХХ ст.	173
Чура О. РЕЛІГІЙНИЙ РЕНЕСАНС У ЛЬВОВІ НАПРИКІНЦІ 80-х ПОЧАТКУ 90-х рр. ХХ ст. У РЕЦЕПЦІЇ КОМУНІСТИЧНОЇ ВЛАДИ МІСТА	175
Чура В. ФІНАНСОВЕ СТАНОВИЩЕ РІВНЕНСЬКОГО ОБЛАСНОГО КОМІТЕТУ КПРС-КПУ В УМОВАХ РОЗГОРТАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ДЕМОКРАТИЧНОГО РУХУ НАПРИКІНЦІ 80 – ПОЧАТКУ 90-Х рр. ХХ ст.	177
Біляковський П. ЗАМОЧУВАННЯ ХРЕСТІВ У РИТУАЛЬНИХ ПРАКТИКАХ ВИКЛИКАННЯ ДОЩУ (ЗА ПОЛЬОВИМИ МАТЕРІАЛАМИ З УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТ)	180
Горошко Л. «ДОКИ ЩЕ НЕ РОЗСИПАЛАСЯ» (ОБРЯДОДІЇ З ВОДОЮ ПІД ЧАС НАРОДИН У ЧЕРКАСЬКІЙ ТРАДИЦІЇ)	183
Немеєч В. ДЕРЕВЦЕ ЯК ПРЕДМЕТНО-СИМВОЛІЧНИЙ КОМПОНЕНТ ВЕСІЛЬНОГО РИТУАЛУ: ВОЛИНСЬКО-ПОКУТСЬКІ ПАРАЛЕЛІ (НА МАТЕРІАЛАХ З РАДЕХІВСЬКОГО І БОГОРОДЧАНСЬКОГО РАЙОНІВ)	185

Булга І. ФОРМИ ПРАВОСЛАВНОЇ РЕЛІГІЙНОСТІ СУЧАСНОЇ ВОЛИНИ: СПРОБА ТИПОЛОГІЗАЦІЇ	186
Грипич С. ІСТОРИЧНЕ КРАСЗНАВСТВО ЯК ОСНОВА СУЧАСНОЇ ІСТОРИЧНОЇ ОСВІТИ (НА ПРИКЛАДІ ІСТОРИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ РІВНЕНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ГУМАНІТАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ)	189
ПРОБЛЕМИ ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ І МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН: НАУКОВИЙ ДИСКУРС	
Патяка О. ШТАНДАРТИ СТАРОДАВНЬОГО РИМУ: РИСИ ВОЄННО-САКРАЛЬНОГО ФЕНОМЕНУ	192
Тимчук І. ХРИСТІЯНІЗАЦІЯ ВЕЛИКОГО НОВГОРОДА	194
Сосновая Л. АЛЕНОРА АКВИТАНСЬКА - ВИДАТНА ЧИ ТИПОВА КОРОЛЕВА СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ?	197
Лашта В. ЗАВОЮВАННЯ ЄВРОПЕЙЦІВ У ЛАТИНСЬКІЙ АМЕРИЦІ	198
Лашта І. КОЛОНІЗАЦІЯ ПІВДЕННОЇ І ЦЕНТРАЛЬНОЇ АМЕРИКИ В XV –XVII ст.	199
Петраускас Р. МЕЖДУ ВІЛЬНЮСОМ И КИЕВОМ: ЛИТОВСКИЕ ВЕЛЬМОЖИ ВО ГЛАВЕ КИЕВСКОГО ВОЕВОДСТВА В XV– НАЧАЛЕ XVI вв.	200
Самчук І. ДУХОВНО-СУСПІЛЬНІ ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ СТАРООБРЯДНИЦТВА	204
Ціватий В. ДИПЛОМАТИЧНІ СИСТЕМИ ТА ІНСТИТУТИ ДИПЛОМАТІЇ ДОБИ РАНЬОГО НОВОГО ЧАСУ (XVI-XVIII ст.): ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ	205
Константинов В. ОТНОШЕНИЯ МОЛДАВИИ И РЕЧИПОСПОЛИТЫ ВО ВРЕМЕНА ПЕРВОГО ГОСПОДАРСТВА ШТЕФАНА ТОМШЫ II (1611-1616)	208
Малов А. НЕВЕЛЬСКОЕ «СИДЕНИЕ» 1613–1619 гг.	210
Плюта Н. РОЗВИТОК КОЛОНІАЛЬНОЇ ІДЕЇ У ФРАНЦІЇ В НОВИЙ ЧАС	220
Зелена В. ЖІНОЧА ОСВІТА В РОСІЙСЬКІЙ ІМПЕРІЇ: ІНІЦІАТИВА ДЕРЖАВИ ЧИ СУСПІЛЬСТВА?	223
Герштун А. ПРИЧИНИ ТА ПЕРЕДУМОВИ АНГЛО – БУРСЬКОЇ ВІЙНИ 1899-1902 рр.	225
Кондратюк М. Т. Г. МАСАРИК ЯК ВИРАЗНИК ІДЕОЛОГІЇ ЧЕСЬКОЇ ВЛАДИ ЩОДО ВЗАЄМОВІДНОСИН ДЕРЖАВИ, ЦЕРКВИ ТА ШКОЛИ В ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ НА ПОЧАТКУ ХХ ст.	228
Гнідик І. ПОЧАТКИ ДІЯЛЬНОСТІ ЄПІСКОПА СОТЕРА ОРТИНСЬКОГО У США	230
Вавуліч В. РОСІЙСЬКО-СЕРБСЬКА ВІЙСЬКОВА СПІВПРАЦЯ НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ (1914-1915 рр.)	233
Богалейша С. ПРОЕКТИ СОЗДАНИЯ БЕЛОРУССКО-ЛИТОВСКОГО ГОСУДАРСТВА ВО ВРЕМЯ ПЕРВОЙ МИРОВОЙ ВОЙНЫ	235
Кукса О. ОСОБЛИВОСТІ НАЦІОНАЛЬНО-ДЕРЖАВНОГО БУДІВНИЦТВА В БІЛОРУСІЇ ТА В УКРАЇНІ В 1917-1920 рр.	237
Глібіщук М. ВІДДІЛ ПРОПАГАНДИ ПРИ УРЯДІ А. ДЕНІКІНА	238
Карповець Ю. ПРОБЛЕМА ДИТИНСТВА І МАТЕРИНСТВА В БЛОКАДНОМУ ЛЕНІНГРАДІ	240
Ворон О. ФУНКЦІОНУВАННЯ ЄВРЕЙСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ЧЕХОСЛОВАЦЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ	242
Віруцька С. ЯНОШ КАДАР І ЧЕХОСЛОВАЦЬКА КРИЗА 1968 РОКУ	245
Постоловський Р. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЧЕХОСЛОВАЧЧИНИ ПЕРІОДУ «ПРАЗЬКОЇ ВЕСНИ» У ПОГЛЯДАХ ЧЕСТМІРА ЦІСАРЖА	247

Яковлєва Д. ХАРАКТЕР ТА ОСОБЛИВОСТІ ІСЛАМСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ В ІРАНІ 1978-1979 рр.	249
Покляцька В. ДРУГА ХОЛОДНА ВІЙНА: ЗАГОСТРЕННЯ РАДЯНСЬКО-АМЕРИКАНСЬКОГО ПРОТИСТОЯННЯ (1979-1985 рр.)	251
Пилипенко В. РЕАЛІЗАЦІЯ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ СРСР ЩОДО ІРАНУ В МЕЖАХ ІНІЦІАТИВ ООН, 1979 – 1989 рр.	254
Янчук О. ІСТОРИЧНІ ПЕРЕГОВОРИ УКРАЇНСЬКОЇ ГРОМАДИ В ПОЛЬЩІ ЗА “КРУГЛИМ СТОЛОМ”. ДО 25-РІЧЧЯ СТВОРЕННЯ ОБ’ЄДНАННЯ УКРАЇНЦІВ В ПОЛЬЩІ	256
Галушка-Адайкін А. КРИЗА РЕЖИМУ «НОВОГО ПОРЯДКУ» В РЕСПУБЛІЦІ ІНДОНЕЗІЯ	258
Грубінко А. ПЕРІОДИ І ФАКТОРИ РОЗВИТКУ ПОЛІТИКИ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ ЩОДО СПІЛЬНОЇ ЗОВНІШНЬОЇ І БЕЗПЕКОВОЇ ПОЛІТИКИ ЄС (1990-2014 рр.)	261
Грицай С. ІСТОРИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОЦЕСУ МОДЕРНІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ (1991 - 2011 рр.)	264
Андрощук І. ЧЕХІЯ В СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН	267
Вавринюк А. DEMOGRAFIA WYBRANYCH PAŃSTW ŚWIATA JAKO INTERDYSCYPLINARNY OBSZAR BADAŃ	268

ПРОБЛЕМИ ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВА ТА ІСТОРІОГРАФІЇ

Конопка В. ІСТОРИЧНІ ДЖЕРЕЛА ХЛІБОРОБСЬКИХ МОТИВІВ У КАЛЕНДАРНІЙ ОБРЯДОВІСТІ УКРАЇНЦІВ	272
Хромова І. ЗНАКИ ТА ЇХ ЗНАЧЕННЯ В НУМІЗМАТИЧНОМУ ДОСЛІДЖЕННІ	275
Крайнік Ю. УНІВЕРСАЛИ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО ЯК ІСТОРИЧНЕ ДЖЕРЕЛО XVII ст.	278
Шамсутдинова-Лебедюк Т. СІМЕЙНО-ШЛЮБНІ ВІДНОСИНИ В ІСЛАМІ: АНАЛІЗ ЗАРУБІЖНОЇ ІСТОРІОГРАФІЇ	280
Гончар О. ВПЛИВ МИКОЛИ КОСТОМАРОВА НА СТАНОВЛЕННЯ НАУКОВОГО СВІТОГЛЯДУ ДМИТРА БАГАЛІЯ	283
Бойко Ю. ІСТОРІОГРАФІЧНИЙ ОГЛЯД ПРАЦЬ ПРИСВЯЧЕНИХ ЖИТТЮ І ДІЯЛЬНОСТІ ЄВГЕНА ЧИКАЛЕНКА	285
Кравчук О. ПРОБЛЕМА РЕАБІЛІТАЦІЇ ОБРАЗУ Г. РАСПУТІНА В ПОСТРАДЯНСЬКІЙ РОСІЙСЬКІЙ ІСТОРІОГРАФІЇ	289
Михальчук Р. ГОЛОКОСТ НА ТЕРИТОРІЇ РІВНЕНЩИНИ: ІСТОРІОГРАФІЯ ПРОБЛЕМИ	291
Білоус Н. «ПАКТ МОЛОТОВА-РІББЕНТРОПА: ІСТОРІОГРАФІЯ ПИТАННЯ»	295
Сипко Б. ФРАНЦУЗЬКА ІСТОРІОГРАФІЯ ПРО МУСУЛЬМАНСЬКУ СПІЛЬНОТУ П’ЯТОЇ РЕСПУБЛІКИ	296
Мартинчук І. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДЖЕРЕЛЬНОЇ БАЗИ ПРОБЛЕМИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ СЛОВАЦЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ	299
Корнієнко Н. УКРАЇНСЬКА ІСТОРІОГРАФІЯ ПРО ВПЛИВ «РОСІЙСЬКОГО ФАКТОРУ» НА ПОЛІТИКУ США ЩОДО УКРАЇНИ у 2009-2012 рр.	302

РЕЦЕНЗІЇ, АНОТАЦІЇ, ОГЛЯДИ

Давидюк Р. ОСТАРБАЙТЕРИ З РІВНЕНЩИНИ: МІЖ ДВОМА ТОТАЛІТАРНИМИ РЕЖИМАМИ	305
--	-----

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	307
------------------------------------	-----

ЗМІСТ	309
--------------------	-----

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії

Наукові записки РДГУ

Випуск 25

Відповідальність за достовірність і точність наведених фактів,
цитат, статистичних даних, власних імен та інших відомостей несуть
автори опублікованих матеріалів та їх наукові керівники.
Думки авторів статей з позицією редколегії можуть не співпадати.

Відповідальний за підготовку збірника до видання
Валерій Шеретюк

Комп'ютерна верстка
Вікторія Кравчук, Владислав Самсонюк

Обкладинка
Григорій Волохов

Підписано до друку 1.12.2014 р.
Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 65,1. Замовлення №164/1. Наклад 300

Видавець О. Зень
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
серія РВ № 26 від 6 квітня 2004 р.
вул. Кн. Романа, 9/24, м. Рівне, 33022;
0362-24-45-09; 068-025-067-4;
olegzen@ukr.net

Віддруковано засобами різнографічного друку
ПП Самборський І.О.
33028, м. Рівне, вул. Княгині Ольги, 8

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії: Збірник наукових праць: Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 25. – Рівне: О. Зень, 2014. – 313 с.

ISBN 978-617-601-107-1